

INSTITUTUL REVOLUȚIEI ROMÂNE DIN DECEMBRIE 1989

Alexandru Purcăruș

**PRIN OCHII INAMICULUI
MIHAIL GORBACIOV ȘI POLITICA SA
ÎN PERCEPȚIA STATELOR UNITE ALE AMERICII,
1985-1991**

Alexandru Purcăruș

**PRIN OCHII INAMICULUI
MIHAIL GORBACIOV ȘI POLITICA SA
ÎN PERCEPȚIA STATELOR UNITE ALE AMERICII,
1985-1991**

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Constantin Hlihor

dr. Constantin Corneanu

Copertă și Redactor: Dan Mărgărit

Tehnoredactare: Claudiu Florin Stan

Foto coperta I: Președintele american Ronald Reagan, vicepreședintele George H.W. Bush și Mihail Gorbaciov, New York, 7 decembrie 1988.

SURSA: US National Archives and Records Administration

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PURCĂRUȘ, ALEXANDRU

**Prin ochii inamicului : Mihail Gorbaciov și politica sa
în percepția Statelor Unite ale Americii, 1985-1991 /**

Alexandru Purcăruș ; pref.: Constantin Hlihor. - Târgoviște :
Cetatea de Scaun, 2014

Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-537-268-9

I. Hlihor, Constantin (pref.)

94(47)"1985/1991" Gorbaciov, M.S.

929 Gorbaciov, M.S.

***Reproducerea parțială sau totală fără acordul editurii sau
autorului este interzisă.***

ISBN 978-606-537-268-9

Copyright Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014

Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, București, 2014

www.cetateadescaun.ro , editura@cetateadescaun.ro

*Părinților mei,
Elena și Vasile*

CUPRINS

Prefață	9
Argument	15
I. Percepția în relațiile internaționale	20
II. Premisele receptării lui Gorbaciov:	
Uniunea Sovietică în percepția americană	28
III. Gorbaciov, adversarul charismatic	48
IV. Schimbarea perspectivei americane asupra Moscovei în cel de-al doilea mandat al lui Reagan	64
V. <i>Perestroika</i> eșuată: imaginea Uniunii Sovietice în epoca George H.W. Bush	86
Concluzii	141
ANEXE.....	155
1. Herbert E. Meyer (vicepreședintele Consiliului Național de Informații – SUA), <i>Ce e de făcut cu rușii?</i> , 1984	157
2. John Browne (Membru al Parlamentului britanic, deputat de Winchester, Anglia), <i>Dl. Gorbaciov – un Kennedy la Kremlin?</i> , 20 mai 1985	172
3. Agenția Centrală de Informații, <i>Gorbaciov, agentul schimbării</i> , 27 iunie 1985	198
4. Agenția Centrală de Informații, Estimarea Națională de Securitate – Politică sovietică față de Europa Răsăriteană în timpul lui Gorbaciov, mai 1988.....	213
Indice	259
Lista foto	263
Bibliografie	264

PREFATĂ

Rolul liderilor politici a fost întotdeauna important pentru istorici, în încercarea lor de a înțelege politica dusă de aceștia atât pe plan intern, cât și mondial. Cele mai importante evenimente istorice sunt asociate, în mintea noastră, cu imagini ale oamenilor de stat care au fost direct implicați în luarea deciziilor importante într-un moment sau altul al istoriei unui popor. Analiza Războiului Civil American nu poate fi făcută fără să fie cercetate faptele și realizările lui Abraham Lincoln, ca președinte al Statelor Unite. Nu ne putem imagina evenimentele celui de Al Doilea Război Mondial fără să nu ne apropiem de faptele unor astfel de lideri charismatici cum au fost Winston Churchill și Franklin D. Roosevelt sau malefici precum Adolf Hitler și Iosif Stalin. Este greu de înțeles cum a fost posibil să fie rezolvată una dintre cele mai grave crize ale Războiului Rece, cum a fost cea a rachetelor cubaneze, fără să fie subliniat rolul jucat de John F. Kennedy și de Nikita Hrușciiov în cadrul negocierilor tensionate din timpul confruntării.

Despre ultimul lider al fostului imperiu sovietic s-au scris mii de studii și articole, încât cu greu se mai poate aduce ceva nou în istoriografia problemei. Și totuși, lucrarea *Prin ochii inamicului. Mihail Gorbaciiov și politica sa în percepția Statelor Unite ale Americii* surprinde cititorul pasionat de istoria recentă a popoarelor din fostul spațiu sovietic prin încercarea de reconstrucție a imaginii liderului de la Kremlin cu ajutorul unor tehnici și metode specifice postmodernismului. În Occident, încă din anii '70-'80, oamenii de știință din domeniul psihologiei sociale dar și teoreticieni ai relațiilor internaționale, cum este Robert Jervis, au început să exploreze rolul jucat de „percepție” și „percepție greșită”/ *misperception* în deciziile de politică internațională, acordând o atenție deosebită raportului dintre ceea ce liderii percep ca pericol din partea altui stat sau actor nonstatal și ce dovezi reale au că aceste intenții și capacități

militare pot să conducă la apariția unui pericol de securitate. Istoricii care au scris ani mai târziu și au avut acces deplin la documente justificative au putut prezenta argumentat intențiile acestor lideri, cu o acuratețe chiar mai pronunțată decât cea a adversarilor lor politici din epoca respectivă. Este dificil de răspuns la întrebarea: De ce înșiși oamenii de stat au tendința de a denatura uneori, în mod deliberat, semnalele pe care și le trimit cu privire la capacitățile și intențiile lor? De cele mai multe ori se suprapun explicații multiple. Iată opinia lui Hans J. Morgenthau: „Cu cât un individ este mai îndepărtat de o anumită luptă de putere, cu atât este mai probabil să-i înțeleagă esența sa reală. Deci nu din întâmplare străinii posedă deseori o mai bună înțelegere a politicii unei anumite națiuni decât localnicii, iar cercetătorii sunt mai bine dotați decât politicienii pentru a înțelege despre ce este vorba în politică. Pe de altă parte, cei din urmă au o tendință de neînfrânt de a se înșela asupra a ceea ce fac, referindu-se la politicile lor nu în termeni de putere, ci fie în termenii principiilor etice și legale, fie ai necesităților biologice”.¹ În plus, după cum s-a afirmat în literatura de specialitate, „percepțiile pe care le au oamenii politici despre evoluția vieții internaționale sunt determinate de informațiile pe care le primesc prin intermediul instituțiilor specializate, dar și de imaginile pe care media le promovează în spațiul public”.²

Ipoteza de lucru care a stat la baza volumului elaborat de domnul Alexandru Purcăruș este împrumutată din teoria reprezentărilor sociale aplicată relațiilor internaționale, care pleacă de la premisa potrivit căreia percepția amenințării joacă un rol central în politicile de securitate ale statelor. Modul cum liderii politici sunt percepuți de opinia publică și de alți șefi de stat poate influența natura relațiilor internaționale la un moment dat. În timpul Războiului Rece, liderii sovietici începând cu Stalin și terminând cu Brejnev erau percepuți de opinia publică

---

¹ Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Iași, Editura Polirom, 2007, p. 130.

² Nicolae Melinescu, *O viziune despre televiziune*, București, Master Print Super Off Set, 2013, *passim*.

occidentală ca vectorii de expansiune ai comunismului la scară mondială. Mihail Gorbaciov avea să producă în opinia publică occidentală și la nivelul *leadership*-ului marilor puteri o răsturnare fundamentală de imagine, care va influența decisiv mersul istoriei în perioada de final a Războiului Rece.

Un alt element care circumscrie volumul elaborat de domnul Alexandru Purcăruș în rândul lucrărilor de interes pentru specialiștii Războiului Rece este acela potrivit căruia imaginea adevărului istoric privind oamenii politici și faptele lor – cu referire la momente sau procese sociale, politice, culturale reflectate în memoria colectivă a unei societăți – nu rămâne o constantă pe parcursul evoluției sale. Pe de altă parte, percepțiile asupra unui fapt istoric atât la nivelul opiniei publice, cât și la nivelul specialiștilor/ istoricilor sunt puternic influențate de o serie de schimbări intervenite în mentalul colectiv, practica socială și politică și, nu în ultimul rând, de înnoirea metodelor și tehnicilor de cercetare, analiză și descriere. Uneori aceste rupturi iau forma unor cotituri decisive – *turning points* – cu impact decisiv asupra evoluției în toate domeniile unei societăți de la praxis la cunoaștere, inclusiv în cel al modului cum percepem, cercetăm și prezentăm istoria. După un asemenea *point turning* consumat scria Pierre Nora „*Fiecare istorie este de natură critică, și toți istoricii au încercat să denunțe mitologiile ipocrite ale predecesorilor lor*”. Ieșirea din comunism a fost pentru popoarele din fostul spațiu sovietic, dar și din centrul și sud-estul continentului european, un *turning point* urmat firesc de un proces de rescriere a istoriei. Confruntarea dintre SUA și URSS, în perioada de final a Războiului Rece, precum și rolul jucat de liderii acestora au stat în atenția cercetătorilor și a istoricilor, generând o literatură bogată, polemică și complexă.

Fără a recurge la un exercițiu de istorie contrafactuală, domnul Alexandru Purcăruș nu își propune să devină parte a polemicii amintite, ci să analizeze rolul decidenților de la Washington și al serviciilor speciale americane care au contribuit la formarea unei percepții corecte asupra imperiului sovietic în perioada destrămării acestuia, dar și a liderului său

Mihail Gorbaciov. Intenția autorului, mărturisită în studiul introductiv, este aceea de a prezenta „percepția furnizorilor și utilizatorilor de informații americani despre Uniunea Sovietică în epoca Gorbaciov (1985-1991)”. Autorul încearcă să răspundă la întrebările: *„Când s-a produs schimbarea de optică și de conduită a SUA față de Moscova? Ce a motivat-o? Ce informații și analize ale serviciilor de informații au fundamentat-o?”*

Prin această tehnică de cercetare, domnul Alexandru Purcăruș a intenționat, de asemenea, să evite „poziția de partizanat cu care a fost abordată anterior de cele mai multe ori tema, pentru a se demonstra fie eșecul analiștilor și al savanților de a anticipa desfășurări viitoare, fie – dimpotrivă – pentru a le sublinia merite închipuite”. Acest tip de investigație științifică, bazat pe cercetarea rolului percepțiilor în decizia politică, nu presupune ignorarea surselor primare, dimpotrivă. Acesta este și motivul pentru care domnul Alexandru Purcăruș a valorificat, cu predilecție, documentele care au ajuns pe masa decidenților de la Washington întocmite de către CIA, Departamentul de Stat sau alte instituții cu atribuții în acest sens. Pe cât posibil, au fost supuse analizei și materialele provenite din mediul jurnalistic, deoarece percepția liderilor a fost nu de puține ori „corectată” de ceea ce opinia publică a crezut cu referire la amenințările de securitate venite de la Kremlin și de la sateliții săi. Nu au fost neglijate nici strategiile de securitate elaborate la Washington, întrucât acestea sintetizau percepțiile și traduceau aceste percepții în acțiuni de politică externă. Imaginea liderului sovietic Mihail Gorbaciov a fost ajustată cu pricepere de domnul Alexandru Purcăruș și prin cercetarea unei vaste literaturi de specialitate, a memoriilor unora dintre cei direct implicați în stabilirea politicii externe americane sau a unor martori și observatori ai evenimentelor.

Lectura acestei cărți zugrăvește un lider politic cu o imagine apropiată de cea conturată de fostul consilier al lui Mihail Gorbaciov, Anatoli Cerneaev. Acesta nota: „Gorbaciov nu a fost un mare om politic, însă el a dus la capăt o misiune istorică pentru ruși – salvarea de un regim comunist totalitar. Acest lucru este

cel mai important pentru istorie”.³ Gorbaciov a ocupat cu siguranță un loc unic în istoria poporului rus și a lumii, pentru că a contribuit mai mult decât orice alt politician al epocii sale la încheierea Războiului Rece, după cum se poate vedea și din paginile prezentei cărți.

Constantin Hlihor

---

³ *Apud* Andrei Grachev, *Gorbachev*, Moscow, Vagrius, 2001, p. 178.

ARGUMENT

MOTTO:

„Prima lecție pe care trebuie să o învețe un cercetător al politicii internaționale și pe care nu trebuie să o uite în veci este că problemele internaționale sunt de o complexitate ce face imposibile soluțiile simple și profețiile credibile. Aici se desparte drumul omului de știință de cel al șarlatanului. [...] Chestiunile internaționale rezervă surprize pentru oricine încearcă să întrevadă viitorul prin prisma cunoștințelor sale despre trecut și a semnelor prezentului”.⁴ Hans J. Morgenthau

La 25 decembrie 1991, de Crăciun, Mihail Gorbaciov își anunța demisia din funcția de președinte al Uniunii Sovietice, stat care își înceta, oficial, existența în prima zi a anului următor. Prăbușirea Imperiului sovietic – considerată de către președintele rus Vladimir Putin drept „cea mai mare catastrofă geopolitică a veacului al XX-lea”⁵ – a fost însă un proces agonizant, de durată. Rămâne încă subiect de dezbatere în ce măsură semnele acestui deznodământ au fost corect identificate și descifrate de către lumea academică sau de către comunitatea occidentală de informații.

Potrivit unei opinii radicale, care este ilustrată aici de Leon Aron, „în anii premergători lui 1991, **niciun expert, universitar, oficial, sau politician (subl.n.) nu a prevăzut colapsul iminent al Uniunii Sovietice și, odată cu dictatura, și al economiei planificate sau a controlului Kremlinului asupra imperiului domestic și est-european**”.⁶ Și reputatul istoric John Lewis Gaddis susține această

---

⁴ Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Iași, Editura Polirom, 2007, p. 61.

⁵ Depeșă BBC: *Putin deplores collapse of USSR*, 25 aprilie 2005.

⁶ Leon Aron, *Tot ceea ce credeai despre dispariția Uniunii Sovietice este greșit*, în „Foreign Policy România”, nr. 23, iulie/ august 2011, p. 67.